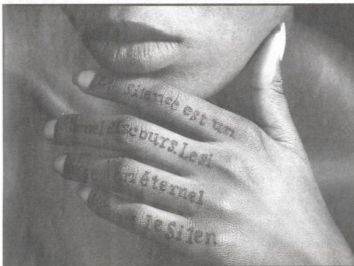

■ 'Alles passeert via de blik. Het is die ziel die ik fotografeer. Er zitten vaak zoveel boodschappen in die ogen, ook al lezen we nooit hetzelfde bericht.'

Zowel priesteres als jageres

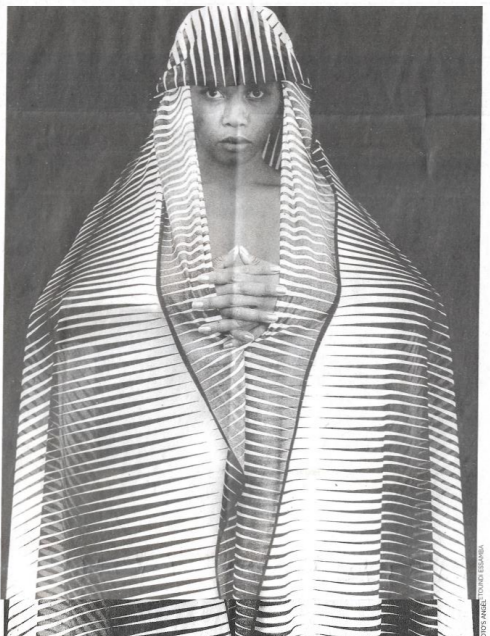
■ 'Zo'n hennatoeage vormt een geheel met de outfit en is bijzonder elegant.'

Angèle Etoundi Essamba fotografeert uitsluitend vrouwen. Sterke, fiere vrouwen. Een esthetisch en sociologisch eerbetoon aan de Mama's Afrika. Foto's die zwijgen en veel zeggen. Maar het zijn vooral uitgepuurde foto's die doen nadenken over onze stereotiepe gedachten over vrouwen.

De vrouw die de wereld omarmt, dat is mijn foto. Dat sober beeld van een noene vrouw die een ronde bol vasthoudt, werd gepubliceerd in 'Dialogues, au-delà des mots', een reeks zwart-witfoto's in samenwerking met Unesco. Stuk voor stuk zijn het magische foto's, die de kracht van de vrouw belijnen: een close-up van een bolle buik, een fragment van een gezicht,

woorden in kalligrafie op handen, op een lijf. Vrouwen met gesloten lippen. Ogen die kijken: verbasd, verwonderd, nieuwsgierig, treurig, mijnered: 'Alles passeert via de blik. Het is die ziel die ik fotografeer. Er zitten vaak zoveel boodschappen in die ogen, ook al lezen we nooit hetzelfde bericht.'

worden in kalligrafie op handen, op een lijf. Vrouwen met gesloten lippen. Ogen die kijken: verbasd, verwonderd, nieuwsgierig, treurig, mijnered: 'Alles passeert via de blik. Het is die ziel die ik fotografeer. Er zitten vaak zoveel boodschappen in die ogen, ook al lezen we nooit hetzelfde bericht.'

■ 'Die vijfde draagwijze van een sluiser is eigenlijk een verdoken oproep om bekeken te worden.'

Al 37 jaar woont Angèle Etoundi Essamba in Europa. Geboren in 1962 in Douala, Kameroen, ging ze op haar tiende in Parijs wonen, studeerde er filosofie, Frans is nog haar 'moedertaal', de taal waarin ze ook gedichten schrijft. Na ruim 20 jaar verblijf in het Noorden spreekt ze een melodieus Nederlands: 'Ja, hoor ik ben hier goed ingeburgerd', zegt ze met een ironische ondertoon terwijl ze met een koestereind handgebaar haar wollen sjaal om zich schikt. Zelfs de lentezon van een levendige stadstuurt van Amsterdam kan de heimwee naar de virtuele warmte van Afrika niet verdrijven.

Culturele métisse

'Ik mis Afrika. Ik ben fier op mijn afkomst. Migranten als ik zijn altijd 'outsiders'. Maar eigenlijk ben ik een 'mest blood', een métisse, geworden. Niet in de letterlijke biologische zin van het woord, wel in de culturele, de sociologische. En dat is meteen een enorme verrijking, ik probeer dat ook mijn kinderen mee te geven. Die kosmopolitische ontmoetingen maken mijn leven zo boeiend en vermoedend. Met een warmhartige eenvoud praat Angèle over haar werk dat haar leven omhèlt. Fotografie studeerde ze in Apeldoorn. Liefde - het eeuwewoud verhaal - lokte haar naar Amsterdam en dat is nu haar thuisbasis. Daar werden de kinderen geboren. 'Dit land heeft me de gelegenheid gegeven om me te ontwikkelen en te worden wie ik nu ben.'

Tentoonstellingen in Zuid-Afrika, Spanje, nu België, Parijs, een selectie voor de Biennale van Havana, Venetië, galeries in New York, Miami... Angèle is een globetrotter: 'Ik heb een gulzigheid om aan het publiek te tonen. Die feedback is vital want dat staat je toe om te evolveren.'

Sluiser met modisch gevoel

Voor haar nieuwste boek *Voiles et Dévoilements* werkte ze in Zanzibar. Zanzibar was in 1999 de Pan-Afrikaanse Conferentie van vrouwen de verklaring van 'Nous, femmes d'Afrique' lanceerde voor het bevorderen van de vrede. Met dit boek, dat ze haar vierde baby noemt, poneert ze haar sensuele beelden in de heersende discussie over de sluiser. 'De sluiser ontluider' is misschien nog wel de beste vertaling. 'Mijn beelden willen breken met voorgekauwde ideeën. De vrouw,

Het is belangrijk dat de mensen niet enkel de schoonheid zien. Elke foto is autobiografisch. Ik neem foto's als vrouw, als zwarte vrouw en als moeder. Het gaat over mijn identiteit, over mijn Afrikaanse origine, over vermenging

dat is nog vaak een 'gekeurslijfd' imago, veel te beperkend, te simpel weergegeven. Daartegen wil ik roeieren maar niet agressief. Mijn werk praat over ontmoetingen en identiteit.'

De gekiette vrouwen zijn gesluiserd en toch vrouwelijk. 'Dat klinkt misschien paradoxaal maar de vrouwen gebruiken alles om te stralen, om verledelijk te zijn, in de eerste plaats voor zichzelf. Dat

maakt dat ze allesbehalve ondergeschikt zijn. Zelf ik had nooit kunnen vermoeden dat een gesluiserde vrouw zo'n vorm van vrijheid kon hebben, en toch!'

In het boek staan moose afbeeldingen van handen, voeten die kunstig met henna werden beschilderd. 'Het feit dat ze gesluiserd zijn, doet hen zoeken naar elk stukje 'bloot' waarmee ze iets kunnen uitspreken. Zo'n hennatoeage vormt een geheel, maakt deel uit van hun outfit en is bijzonder elegant.'

Elk van die vrouwen draagt ook haar hoofddek op een eigen manier. Het valt op dat er geen exclusieve dracht is van de hoofddek, het sluiser (en dat wordt duidelijk in de verschillende foto's) is een handig middel om een persoonlijk modisch gevoel uit te drukken. 'Het is telkens anders: een boerka, een chador, een hoofddek. Maar het is meestal met zo'n raffinement. Het zoeken en het aanbrengen van bordsursel. Dat toont hoe bewust die 'gesluiserde vrouwen' van hun lichaam zijn. Die vijfde draagwijze van een sluiser is eigenlijk een verdoken oproep om bekeken te worden.'

'Tegeeliktijd tonen die vrouwen een ziele goed. De vrouwen die voor mij poseren, kies ik niet op basis van schoonheidscriteria. Het zijn gewone mensen van de straat. Vrouwen die wel een uit-

Die vrouwen gebruiken alles om te stralen, om verledelijk te zijn, in de eerste plaats voor zichzelf. Dat maakt dat ze allesbehalve ondergeschikt zijn. Zelf ik had nooit kunnen vermoeden dat een gesluiserde vrouw zo'n vorm van vrijheid kon hebben. En toch!

straling hebben maar van binnen ook mooi zijn. Sterk. Waardig.'

Littekens en kwetsuren

Opmerkelijk is dat ook in Zanzibar uit Dubai, de zwarte sluiser, zie je enkel in steden. Dat is 'comme il faut'. De kleurrijke sluisers, die blijven in de dorpen. Het modietemmen is ook een symbool van afwijzing. Ze je in het Westen nog een vrouw met een 'houder'?' In de jaren 60 droegen Jackie Kennedy, Grace Kelly met de nodige sierlijkheid een vastgeknoopte sjaal over de haren. Nu maakt een sjaal op het hoofd bang.'

De foto's van Angèle zijn eigenlijk een sociologische zoektocht naar een maatschappij in groep, dan nog zijn het individuen. Er heerst wel vaak een vorm van solidariteit. Het Westers mit, dat gewoonten samenhoort met dat heel sterk doorleefde in Afrika.'

Maar een hoofddek blijft een symbool van onderdrukking. Van onrecht dat vrouwen wordt aangedaan, van tekorten, van mishandeling die ze ondergaan, ook in Afrika. Angèle is niet blind voor de problemen. Ze heeft zelf geageerd tegen vrouwenbesnijdenis door deel te nemen aan collectieve tentoonstellingen en evenementen die dat wangedrag aan de kaak stelden. 'Ten vermindering is monsterlijk. Het raakt een vrouw in al haar menselijkheid.'

'Ik revolveer daartegen maar je moet ook genuanceerd denken. Genitale verminking zit verankerd in een cultuur, wordt van generatie op generatie doorgegeven. Vaak door vrouwen, grootmoeders, moeders zelf. Het is heel gemakkelijk om dat van buitertaf te beschrijven. Maar als je eruven in die cultuur hebt geleefd, weet je ook niet beter. Ik ben er radicaal tegen maar het probleem moet aan de basis worden aangepakt, maar door slo-gans, maar door opvoeding.'

'Daarom vind ik dat ik een verantwoordelijkheid heb; ik moet die dingen tonen. De vrouw is mijn onuitputbare bron. Zoals ze in haar gedicht 'Africaness' schrijft: 'A la fois prêtresse et chasseresse' (zowel priesteres als jaagster). Het menselijk lichaam dat praat over kwetsuren, over zichtbare en onzichtbare littekens, over overwinningen. En we dragen allemaal littekens en desondanks hebben we de kracht om verder te gaan. Die kracht, ik heb behoefte om die door te geven. Delen opdat anderen het beter doen dan ikzelf. Die genderstief voel ik als een gemis in het Westen. Om talent voor onszelf te houden is niet de reden waarom we gapen hebben gekregen. Want dat is verspillend en ik hou niet van verspilling.'

De foto's van Angèle Etoundi Essamba zijn ingelast in de tentoonstelling *Persona, tot 3 januari 2019* in het Museum Huiden-Afrika in Brussel, www.africanmuseum.be. Nieuwste boek *Voiles et Dévoilements* verschijnt online bij Editions Cheminements, www.cheminements.be, www.essamba-art.com

■ 'We dragen allemaal littekens en desondanks hebben we de kracht om verder te gaan.'